

A változásban másik változás

BORSODI L. LÁSZLÓ BESZÉLGETÉSE FEKETE VINCÉVEL

– Ha fellapozom első kötetedet, az 1995-ben megjelent Parázkönyvet, a cím után és az első szöveg között egy fénykép látható – a szerzőé, egy szakállas fiatalemberé, aki határozott és magabiztos tekintettel néz a jövőbe. Az induló költő tekintetéhez képest a könyv második versének hangja, az invokáció mintha már sokkal több óvódásról adna tanácsot: „atyám segítsd hitetlen szolgád / ki hívó volt és meggyalázott / vidám halált adj ne tanácsot / most már hiába ostoroznád”. Emlékeid szerint milyen ambíciókkal indultál, hogyan tekintéttel kibontakozóban levő költészetedre, illetve hogyan látod most egykori önmagadat, a fiatal költő Fekete Vincét?

– Igen, az a fiatalember ilyen határozott és magabiztos volt, mondhatnám most, ha nem ismertem volna nagyon jól. De inkább: az akart lenni, azon a fényképen – lehet – annak akart látszani, holott messze nem az volt. Inkább bizonytalan, kétségek között vergődő, helyét kereső, és azt nem, vagy csak nehezen találó. Szakálla is csak igen rövid ideig volt, az egyetemi évek elején, azokban a számára igen nehezen gördülő időkben. Aztán egyszer, amikor hazautazott valamelyik téli-nyári-tavaszi vakációjára, emlékszik vissza most, az apja, a nagybátyja, az otthoniak, a faluban, a kisvárosban elég furcsán nézték ezt az átváltozást. Apja nem szólt semmit ugyan, de a véleményét látta/érezte az arcán; és amikor visszautazott Kolozsvárra, nem sok idő múlva úgy döntött, hogy megszabadul ettől a komor és őt jelentősen öregítő szörzettől. A versek legnagyobb része a nyolcvanas évek végén, kilencvenesek elején született, az *invokáció* viszont kicsit később. Annak a néhány újabb versnek egyikeként, ami aztán a kötetbe is bekerült. Amikor már nem volt az apai nagybácsi, akinek a sorsát megidézik egyébként ezek a stanzák. Az ambícióim pedig addig, amíg „fel” nem kerültem Kolozsvárra, akár egy hályogkovácsnak, nem éppen bátran, hanem inkább bátortalanul magasra kapkodók voltak; aztán a kolozsvári első évek ezeket a kétségeesett, egyre esetlenebb próbálkozásokat hosszú évekre sikeresen visszanyesték. Úgyhogy nagyjából mire az a fiatalember szakálltalanná vált, és egy kicsit össze is tudta szedni, gatyába tudta rázni magát, eltelt pár év, vagy három és fél, négy az életéből és az egyetemi időszakból. És ha most találkozna ezzel az ifjú, reménytelen fiúval, akkor azt mondanám neki, ha egyáltalán hallgatna rám, de ha nem, akkor is, hogy először is, ne ezt a fotódat tedd a kötetbe, mert ez nem Te vagy, ne azokat a verseket, mert azok sem te vagy, másodszer meg, hogy jobban szét kellene nézned a világban, de a szomszédos országban mindenképpen, hogy mi történt/történik ott például a költészetben, az irodalomban. S hogy csendben figyeljen, és szívjon magába minél többet minden újból, és nemcsak hogy lassan, de szívósan, kitaróan építkezzen.

– Ha 2022-ből visszanezlek költészetedre, úgy látom, hogy bár az első három, a Parázkönyv, az Ütköző (1996) és A Jóisten a hintaszékből (2002) című kőteteidben sem volt idegen versvilágodtól a transzcendencia, a metafizika iránti nyitottság, azokhoz képest a 2003 és 2010 között keletkezett verseidet tartalmazó Védett vidékben (2010) markáns paradigmaváltás figyelhető meg. Kányádi Sándor transzilván Vannak vidékek-verseihez képest nálad a védett vidék olyan többdimenziós, térben és időben megragadható tartomány, amelyben élet és halál,

múlt és jelen, közel és távol, az én különböző rétegei, egyén és közösség, ember és Isten bonyolult kapcsolata vagy annak illúziója tapasztalható meg. Honnan a transzcendens iránti vonzódásod, és ez miként függ össze nyelvfelfogásoddal, a költői szó képességével? Hogyan érzed, hol vannak versvidéked metafizikai határai, és azok kiterjedése alakul-e, ha igen, miként változik az időben?

– Soha nem volt idegen tőlem a transzcendencia, mindig is rendkívüli nyitottságot éreztem magamban, most is (!), a metafizika iránt. Amikor indultam, akkor még valami kifelé irányuló cselekvés mozgatott, és beletelt néhány esztendőmbe, vagy tízbe, amíg ez megváltozott. Vagyis hogy önmagamot próbáljam felfedezni a versekben. Hogy a saját nevemben beszéljek. Elindulni befelé, a legbelső mag felé. Ezért addig többnyire a legfizikaibb valóság kért és kapott helyet a kötetemben. És kevésbé a fizikai fölötti meta/fizika. Engem akkoriban a tények érdekelték, és nem a tények által eltakart, sokkal fontosabb inycenségek. Az, hogy megtudjak valamit magamról. Hogy ne a történeteket vigyem versbe, hanem azt, ami bennem történik meg ezek alatt a történetek alatt. Hiába voltak az emberi lét legmélyebb pillanatai az akkori életemben, azok a rettenetesen mély dimenziók, az apám korai halála, öngyilkossága, amikor még másodéves sem voltam; hiába löktek oda ezek az „élmények” azokba a bugyrokba, a fájdalom és halál területeire, erre a szavakkal alig érinthető néma vidékre, ha ott én tétováztam. És ha sikerült is alámerülnöm, nem azt hoztam fel onnan, amit szerettem volna. De lehet, hogy nem is tudtam akkor ezekbe a mélységekbe, az élet alapvető forrásaihoz *rendesen* alábukni. Talán nem is volt levegőm hozzá. Lemerültem, illetve megpróbáltam lemerülni, de levegőért kapkodva, mindig szinte üres kézzel jöttem fel. Nem találtam a nyelvet sem hozzá. Csak valami addig is ismert modorosságot „szorítottam a markomban” mint zsákmányt. És ez pont olyan komor és komoly volt, mint a fotó is, az a költészet (költészet?) is, azok a versek, inkább irományok, amelyek azokban az időkben születtek. Komor, komoly, profetikus, hangzatos, patetikus, eget rengetőnek látszó stb. Ezt gondoltam én akkor lírának. Ahogy azt a nagyok csinálják. Hogy dörgedelmes legyen. Szenvedni és szenvedőnek látszani. Jól megmondani. És megoldani a világ rettenetes bajait akkor, amikor a magaméra sem vagyok képes. Az viszont majdnem biztos, hogy nagyon erős lökést adott nekem az apám halála, és milyen halála! Talán innen (is) eredeztethető a transzcendencia iránti különösen erős vonzódásom. A nyelvfelfogás, a költői szó képessége, ahogy említéd, pedig lassan idomult, alakult ehhez a kontemplatív viszonyuláshoz, hiszen az ember, a költő, amikor alábukik a mélységekbe, ezzel a gesztusával nem mást szeretne, mint – bármennyire is hangzatos ez! – megcélozni a lét teljességét. Ahogy azt a kontemplatív imában is teszik. Csakhogy mindezt versben. Nagyjából akkoriban kezdtem felfedezni ennek az úgynevezett saját versvidéknek a határait, hogy nekem tulajdonképpen vissza kell térni valahová ahhoz a sávhoz, ahol a belső a külsővel találkozik, az én és a valóság közötti viszonylag homályos területre. Mert versben ott vagyok otthon. Ott érzem jól (jól?) magam. Mert nem a mindennapi élet realitásai érdekelnek elsősorban, bár nyilván azok is, hanem a mögöttes, ami mögöttük található. És azt tapasztaltam, évtizedek múlva, hogy azok a határok természetes módon kitágulnak. Az úgynevezett tájversek irányába, de ezek az ún. tájversek is, amennyire rögzítve voltak a konkrét tájba, világuk anyagszerű volt, de sejtelmes is, tehát el is voltak oldva onnan. Ott volt bennük a túlnani, a metafizikai sejtelmesség, amely föloldja, lazítja, lágyítja a konkrét táj kontúrjait.

– 2015-ben jelentkeztél válogatott verseket tartalmazó kötetteddel, a Vak visszhanggal, amely 1995 és 2015 között keletkezett műveidet tartalmazza, kiegészítve egy új ciklussal, a Vargavárossal. Ennek bizonyos szövegei bekerültek a 2018-as Szárnyvonal, illetve a 2019-es Vargaváros című kötetbe. Utóbbiba a Védett vidék és a Vak visszhang opusaiból is beválogattál néhányat, illetve az Udvarter című tárcanovelláid (2008, 2014) számos alkotása is Vargaváros „lakójává” vált. A kortárs költészetekben elég gyakran találkozunk azzal az alkotói eljárással, hogy – különböző elképzelések, megfontolások vagy kényszerek alapján – a szerzők újrendezik korábbi szövegeiket, újabbakkal egészítve ki a korábbiakat. Hogyan látod, a te életműved esetében miért szükségszerűség az újrendezés, milyen – az alkotói munka részének tekinthető – szerkesztői elvek alapján történik? A válogatás eredménye nem vet-e rossz fényt az utólag kihagyott szövegekre? A többszöri átvétel nem okoz-e tautológiát?

– Amikor 2015-ben a Vak visszhang megjelent, a végén szerepelt 21 új vers is, és éppen Vargaváros címmel, amelyekről csak annyit tudtam abban a pillanatban, a kötet megjelenésekor, hogy egy nagyobb szabású „terv” részei ezek, és mindössze ennyi vagy nem sokkal több vers volt akkor még készen ebből a „projektből”. Aztán úgy alakult, hogy amikor három év múlva elkészültem a Vargaváros anyagával, kiderült, hogy a terjedelmes korpuszból kikiváncozik egy teljes ciklus, mintegy verseskötetnyi anyag, így lett aztán ebből a kötetnyi nagyciklusból a Szárnyvonal 2018-ban. Majd a megmaradt majdnem négy verseskötetnyi költeményből a Vargaváros 2019-ben. A Vak visszhangban pedig előre meg szerettem volna mutatni abban a 21 versben, hogy milyen irányba halad ez a költészet; hogy honnan indult, az benne volt az előtte levő, eléggé átfogó, ugyanakkor eléggé meg is rostált válogatásanyagban. Ezek a kötetek – ilyen módon – egymásba kapaszkodnak, előre lökik is, taszítják és vonják a másikat. Az olvasó tehát előzetesen megismerkedhetett azokkal a versekkel, illetve azokból néhányal, amelyek a következő kötet/kötetek anyagát fogják adni majd. Csak másképp, más konstrukcióban, más rendszerben, kicsit talán más perspektívából. Ami utólag kimaradt közülük, az kihullt a szerzői rostán, illetve abban a következő munkában, verseskönyvben nem találta/találtam a helyét, helyüket. Amint ebből is látszik, én nagyon szeretem ezt a fajta kommunikálást mind a versesköteteken belül, a különböző ciklusok darabjai, mind a köteteim versei között. Ez egyfajta költői játék is az elképzelésben, az én nagyon komoly játékom. A különböző kötetek között ilyen értelemben szabad átjárásokat is biztosítok, vagy kínálhatok fel. És ilyenformán minden újrendezés új értelmezést is jelent(het), ha akarom. Most olvasom Győrffy Ákosnál a Literán, aki 2022 februárjában volt a hónap szerzője, hogy van egy kis francia lemezkiadó, amelynek az a „filozófiája”, hogy az újonnan kiadott lemezeik az előzőleg kiadott lemezük utolsó számával kezdődnek. Tehát valami hasonló filozófia magyarázhatja, ha egyéb nem, ezt az én eljárásomat is az egymást követő kötetekben. Egyébként már korábban, a 2002-es A Jóisten a hintaszékből című válogatott és új verseket tartalmazó kötetemben is volt egy teljes ciklusnyi új vers, a Leveleskönyv anyaga, amiből aztán, noha készültem rá, szerettem volna, de nem lett új kötet. Nem éreztem szükségét, hogy továbbírjam azokat a verseket, hogy egy könyvvé kibővítssem. Pedig a nyelv már megvolt. De nem izgatott, nem éreztem már bennük kihívást. Talán valahol ekkor dőlt el bennem, itt billent át valami, hogy verseim teljesen más irányt vegyenek: a transzcendencia felé forduljanak. Hogy befelé koncentrálni, hogy az érzéseidet és az idő múlását is követhessed, és ha szerencséd van, akkor ezekre verssel tudj reagálni. Ezért az alkotás, és egyetlen kötet sem (!), soha nem befejezett teljesen,

akárcsak a nagy festőknél, akik az örökkévalóságot próbálják megragadni, ezért minden mű (vers is, verseskötet is) az előzőt folytatja valamiképpen... Még ha gyökeresen más perspektívából teszi is ezt.

Ami viszont az *Udvarter* tárcanovelláinak verse, versekbe invitálásáról, ezek a novellák 2015-ben már úgy jelentek meg, mint *Előfutatok egy verseskötethez*. Már akkor tudtam, hogy legtöbbjüket fel fogom használni a *Vargaváros* írásakor. Hiszen majdnem ugyanazt a témát, helyet, vidéket, miliót, gondolkodást közelítettem, jártam körül, érintettem meg bennük is, mint a versekben. Szinte mindenik novellában megvolt az a versmag, amelyig le kellett ásnom, amikor lefaragtam róluk a fölösleget. Ez hol négy-öt-tíz-húsz sor volt, hol több. Aztán amikor eljutottam eddig a „legközépig”, ami végül megmaradt, azt többnyire még átglyúrtam, átalakítottam; volt, amelyiket rímes-ritmusos formába tettem, aszerint ahogyan megkövetelte az anyag. Nagyon élvezetes, nagyon tanulságos munka volt ez számomra. Ha valaki veszi egyszer majd a fáradtságot, és összeveti ilyen volt, ilyen lett alapon a verseket és a tárcanovellákat, érdekes következtetésekre juthat. A vers és a valóság találkozási pontja lehet ez majd a boncasztalon. De a legújabb, most készülő verseskötetemben (*Halálgyakorlatok*) egyetlen átvett, újrendezett darab sincs, csak az utóbbi két évben született költeményeket tartalmazza.

– *Ha már szóba hoztam azt, hogy az Udvarter tárcanovelláiból is vers lesz... milyen genezisbeli, poétikai összefüggést látsz próza és líra között?*

– Ugyanonnán jön mind a kettő. Nem látok különbséget a nagyon sűrített, összetett költői próza és a jó próza- avagy szabadvers között. Számomra egy-egy jó költői próza is vers. És van olyan vers, ami inkább a próza irányába mutat. Szerkesztőként is nagyon sokszor kapok olyan versszövegek nevezett alkotásokat, amelyek leginkább verssorokba tördelt publicisztikák. De ezekből mindig hiányzik valami, ami verssé tenné őket. És ezt nem tudod megmondani, csak körülírni, hogy pontosan mi az. A duende? A sűrítettség, ritmus, gondolatritmus, lüktetés, különböző belső kapcsolódások, motívumok, ismétlődések? Amiktől aztán a végén összeáll az egész. És érzed, hogy túlfutott-e valahol, vagy sem. És azt is, ha kevesebb. Vagy ha többet mond ki, amennyit a szöveg, a gondolat elvisel. Egyébként nagy előszeretettel olvasok olyan prózaköteteket, amelyeknek több közük van a vershez, mint a prózához.

– *Legutóbb megjelent két köteted, a Szárnyvonal és a Vargaváros előtt volt pályádon 2016-ban egy „pillanat”: a Szélhárfa, amely 99+1 haikut tartalmaz. Ha műfaji kitérő volt, akkor annak mi a magyarázata? Ha az életmű szerves része, akkor olvasható-e úgy, mint a Vak visszhang befejezésében körvonalazódó emberi-költői kiüresedést megtapasztaló, a saját költői testamentumába kapaszkodó, a passióját élő én útkeresésének az eredménye, vagy más megfontolás áll mögötte?*

– Kitérő is volt, és szusszanás, fellelegzés is. Miközben a *Vargaváros* és a *Szárnyvonal* szövegeit írtam, pihenésként, sokszor a napi sétáim közben, írtam ilyen haikukat. Előbb csak játékból, hogy lássuk, megy-e ez nekem, aztán kezdett komolyodni a dolog, ahogy hosszú gyaloglásaimból hazaérkezve, leírtam egyet-egyet belőlük. És elkezdett izgatni az egész. Hogyan lehet – mondjuk – Székelyföldön, a Kárpát-kanyar eldugott kicsi székely városkájában, Isten háta mögött nem japán haikukat írni. Közben megzülettek az egyéb verseim, és dolgoztam a gyermekeknek szánt verses meseregényemen is, az *Ahonna* a nagy-nagy kékség című könyvemen. Írtam, többnyire séta közben,

vagy 150 haikut, aztán ezekből válogattam ezt a 99+1-et a *Szélhárfa* című kötetbe. De olyan szépen hangzik, amit Te a kérdésedben említesz, hogy megállapításként tegyük ide: a *Vak visszhang* befejezésében körvonalazódó emberi-költői kiüresedést megtapasztaló, a saját költői testamentumába kapaszkodó, a passióját élő én útkeresésének az eredménye ez a kötet. Hozzáteve, hogy egyszerre útkeresés és úton levés eredménye.

– *Úgy érzed, a haikuban tapasztalható gondolkodói attitűd helyett a Szárnyvonalban a költészetedben addig nem vagy kevésbé érvényesülő új beszélői magatartás érvényesül. Arany Jánosnak a ballada természetéről kifejtett nézetéhez érzem közelebb, mely szerint „nem a tényeket, hanem a tények hatását az érzelemvilágra, nem a szomorú történetet, hanem annak tragikumát fejezi ki, mennél erősebben.” Nálad a lírai narrátor gyakran harmadik személyben beszél, de ha első személyben beszél is, ismétlődően-variáción alapuló, hol epikai részekkel, hol leírásokkal dúsított vagy belső monológokkal kombinált szövegében nincs helye a közvetlen reflexiónak, énkítárukozásnak. Ez egyrészt azért okoz feszültséget, mert érzékelni, hogy a narrátor gyakran azonos az elbeszélő (többnyire) két szereplő egyikével, másrészt az eltávolított versbeszéd intim, magánéleti témákat taglal, mint lopott örömök, szerelmi légyottok, veszteségek stb. Milyen poétai-poétikai érvok, evilági és metafizikai tapasztalatok vezettek a *Hétvége* című korai vers „Fölköttem papucsosan klappol egy nő. / Verset írok. Zihálását majd éjjel hallani.” nyitvánvalóságától ehhez a rejtőzködő-utalásos, balladisztikus versbeszédhez?*

– Telitalálat egyébként ez az Arany-idézet, erről beszéltem magam is ennek az interjúnak az elején és a *Szárnyvonal* bemutatóján is 2018-ban Szegő Jánosnak, csak nem Arany János szavaival. Nem a realitások érdekeltek elsősorban, hanem a mögöttesük, ami ezek mögött a realitások mögött fellelhető. Az öröm, a tragikum, az érzés, amit bennem keltettek. Az érzéki élmények. A túli. A konkrétumok oldott kontúrjai. És ezért nincs közvetlen reflexió, énkítárukozás. Persze mondhatom ugyanazt, hogy magamat kerestem itt is. Belülre menni, ha sikerül, el egészen addig a bizonyosig, és lemezeleníteni magad, még ha ennek – tudod – kellemetlen következményei is lehetnek. És közben bizonytalanságban marad az olvasó afelől, hogy ez lehetsz akár te is, de akár ő is vagy valaki más. Egyetlen bizonyosság az élveboncol(ó)dás. És nagyon örülök, hogy felhoztad ezt a verset példaként a legelső kötetemből, a *Hétvége* című opust, mert ez nekem is az egyik kedvencem onnan, ha ugyan nem az egyedüli. Mert a fentebb említetteknek a mélyre nyúló gyökerei visszavezetnek ide, az első kötetbe, és éppen ehhez a vershez. És közben eltelt több mint tizenöt év. Akkor még kívül voltam, jó pár év múlva megpróbáltam elindulni valahová máshová. Érzelmi-mentális zsákutca lett ez az időszak. Vonzás és taszítás, öröm és rettenet, szép és rút, hideg és meleg, mérhetetlen fájdalom és mérhetetlen gyönyör, villámlás és mennydörgés, jégeső és napfény, hullámvölgyek és hullámhegyek, elválások és egymásra találások, miközben folyik a normális élet (is), úgy tűnik, hogy normális kerékvágásban. Álmodok, emlékek, realitás, hallucinációk, te pedig vájkálsz egyre mélyebben önmagadban.

– *Eddig megjelent utolsó köteted, a Vargaváros költői pályafutásod szintéziseként értelmezhető. Nemcsak a versek, a ciklusok elrendezésében, hanem a könyv olvasása során is érvényesülő dróntávlat egyrészt láthatóvá teszi az egymásra épülő különféle időrétegek egymáshoz való viszonyát, másrészt az ezt létrehozó komplex költői nyelv eredőit, a különböző műfajokból, műnemekből, szerepekből, szövegekből, motívumokból, idézetekből, utalásokból épült poétikát. A retrospektív olvasat drónperspektívájából azt is látni vélem, ahogyan visszamenőleg Vargaváros mint az idő, az emlékezés, a költői beszéd, a Fekete Vince-verskultúra középpontja át-*

Újra- és maga köré rendezi a korábbi kötetek szövegeit. Hogyan néz ki ez a szerzői dróntávtáblából? Mit mutat Fekete Vince, a költő térképe, hogy néz ki a Vargaváros nevű költői életmű településszerkezete, és hol helyezné el tágabb spektrumban, a magyar líra térképén?

– Igen, a *Vargaváros* maga köré rendezi mindazt, ami előtte és azt is, ami utána jön majd. Mindazt, ami ehhez képest, és ami innen kiindulva... Nagyon szerettem ezt a kötetemet, amikor írtam, nem mintha a többiek nem kedveltem volna, de ez valamiért nagyon közel állt akkor hozzám. Ahogy Szilágyi István mondja *A kő hull apadó kútba* című regénye kapcsán, hogy ezzel nekem el kellett számolnom. Tartoztam ezzel magamnak. És talán nem csak magamnak. De a mából, a jelenből visszatekintve azt is észre kellett vennem, hogy az utóbbi évek verseskönyvei szinte kivétel nélkül az időről szólnak. Nem csak a *Vargaváros*, aminek központi, ha nem is kizárólagos témája az idő. És csak azon belül a hely, ahol felnőttem, éltem, léteztem, legalábbis a kötet megszületéséig. De a változásban, nem tudtam akkor, nem sejtettem még, hogy egy másik változás is benne van. Ezt az időbeliséget, átmenetiséget rögzítik a versek, az egyszerűségünket és a mulandóságunkat. Meditatív dolgok, lebuksz megint és megint és megint, és próbálsz felfejteni, kihüvelyezni, a magad számára is értelmezni. Viszonyítási pontokat keresel. Hogy még közelebb juthass önmagadhoz. A *Vargaváros* nevű költői életmű, ahogy nevezed, pedig bővül, terebélyesedik. Mert bárhol éljél, amikor elkezdesz kutakodni önmagadban, mindig oda, azokba az utcákba, udvarterekbe vagy legalábbis abba a Bermuda-ötszögbe jutsz, ahonnan jöttél. A magyar líra térképén pedig, mondtam már, azt hiszem, és mondjuk úgy, viccesen, nem kevés szerénytelenséggel, valahová abba a képzelt hatalmas háromszögbe helyezném ezeket a verseket, ahol Oravecz Imre *Szajlája* és Tolnai Ottó *Palicsa* helyezkedik el.

– *Egyik beszélgetésünk során azt mondtad: úgy érzed, megérkeztem, a Vargaváros az a könyvem, amelynek a megjelenése után meg is halhatok. Hála Istennek, nem így lett, mert dolgozol: Halálgyakorlatok címmel készülöben van új köteted. Merre visznek az utak Vargavárosból, és hová?*

– A *Vargaváros* után majdnem egy esztendeig nem tudtam szinte semmit írni. Próbálkoztam, nekifutottam több mindennek, de nem jött össze olyan anyag, amivel meg lettem volna elégedve; és szenvedtem ettől rettenetesen. Azt hittem, hogy a helyváltoztatás az oka. Hogy csakis otthon, a kézdivásárhelyi nagy könyvespolc, több ezer könyv előtt, a fotelben, térdemen a laptop-asztalkával megy ez nekem. Meg is ijedtem, hogy ez nyolcszáz kilométerre attól a kisvárostól, lakástól már nem működik. Aztán egyszer csak, szinte egy évre rá, hogy a *Vargaváros* megjelent, beindult valami. Most is közelebbre és befelé kellett csak figyelni. Már Budapestről jártam haza, havonta vagy még nagyobb időközökben, a vírushelyzettől, lezárásoktól függően, és a ritka látogatások alkalmával egyre döbbenetesebben szembesültem valami olyanfajta rombolással, leépüléssel, amit az idő és egy bizonyos kór végez el a történetesen hozzám nagyon közeli embereken. Láttam anyámat, és szinte vele párhuzamosan valaki mást is, akinek rengeteget köszönhetek mind íróilag, mind szakmailag, mind emberileg. Sorsukban a mélységesen mély metafizikai magányt, a szinte megfellebbezhetetlen elhagyatottságot és reménytelenséget éreztem. Közről megtapasztaltam tehát, hogy a számomra legközelebbi embernek micsoda ürességgé, jelentés nélkülivé válik lassan nemcsak a tekintete, de már az otthona is, ahol addig élt, és amihez addig a leginkább ragaszkodott. Láttam és éreztem a kétségbeesésben/sükben, a szavai(k)ban, mondatai(k)ban a kiürülő vagy kiürült teret, ami a tudata/tudatuk (volt).

És ez elindított bennem valamit, amiből előbb csak sorok, majd szakaszok, kisebb tömbök, aztán versek lettek. Ez az egész ettől kezdve számomra megint arról szól, hogy le kell ereszkednem azokba a mélységekbe, az övékbe, a bezártságba, a kilátástalanságba, a reménytelenségbe. Mert nem csak a tudat hagyta cserben őket, az volt éppen eltűnőben, hanem nyelvük is ezzel párhuzamosan. Segíteni kell nekik, hogy ha már ők nem tudják, akkor én visszafoglaljam a nyelvet a nyelvben, hogy otthon legyenek (de inkább otthon találjak nekik) benne, ha másutt nem, ezekben a halálgyakorlatokban. A halál egyik legsunyibb formája, a felejtés ellen próbáltam tenni valamit. Mindannyiunk érdekében. Itt van egy ember, aki történetesen az anyám, vagy aki történetesen egy nagy író, vagy aki történetesen a barátnóm valakije, aki farkaszemet néz a halállal, az élet végső kudarcával, és ez rám adott egyfajta súlyos könynyűséget, hogy beleéljem magam a szerepükbe, és áttételeken keresztül, mert nem láthatok bele a gondolataikba, megírom a pusztulásnak, az elfogyásnak a (halál)gyakorlatait. És a – mondjuk úgy – orpheuszi alászállás most már nemcsak az „alvilágba”, ebbe a seolba történik, hanem abba a megbomló tudatba is, ahol egykori tükör- és üvegszilánkok és emlékfoszlányok maradtak csupán. Nem volt már folytonos tudatfolyam. A veszteségek, elfogyások, elmúlások listáját persze, ha a Vargaváros hátrahagyását is számítom, nemcsak az anya és a többiek tudatának megbomlása, leépülése és a nyelvvesztés jelentette, hanem szépen, adagolva jöttek még egyebek is. Nem mellékesen a saját költői alapállásom, pozícióm is, hogy a székér nekem is megállíthatatlanul fut, abba az irányba lépegetek magam is, a lépcsőkön már nem fölfelé, hanem lefelé araszolok. De nem is ez a fontos igazából – verseskötet és különösen ennek a kötetnek az esetében, ahogy jó érzékkel szerkesztöm is észrevette –, hogy vannak-e/voltak-e valódi modellek, avagy nincsenek, nem voltak; sem az, hogy ezek az események megtörténtek-e, vagy nem történtek meg; a fontos az volt, hogy mi van/lesz ezen a nagyjából nyolcvan oldalon belül; mert ami itt, ezeken a lapokon megyesik, csak az a világ Van, csak az a mélység számít, vagyis az, ami itt történik meg. Éppen ezért konkrét helyszín, fogódzó, igazi „hátszín” is alig található, csak egy-két ismerős hely- vagy településnév mindössze. A *Szárnyvonal*, ha úgy tetszik, magánéleti költészetét, annak végpontját, a halált – ahogy Te is írod ezekről a kötetekről –, valamint a *Vargaváros* elmúlástudatát építi tovább a *Halálgyakorlatok*, hullámzásszerűen, hasonlóan koncentrikus körökben, alá- és felülemelkedve, de elődeitől radikálisan eltérő poétikával próbál meg szembesülni és szembesíteni az elmúlással. Nekiiramodva, megtorpanva, majd megint és megint újra nekivágva kísérel meg sokadszor is valamit felmutatni, megmutatni, körüljárni, letapogatni ebből a senkiföldjéből, halandó számára néma és teljesen ismeretlen tartományból.

Csikszereda–Budapest, 2022. február

